

پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان
سال اول، شماره‌ی اول، پاییز ۱۳۹۱

تهیه‌ی مطالب آموزشی برای آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان بر مبنای رویکرد تلفیقی رایانه- مبنای و کلاس- مبنای در آموزش هم‌زمان مهارت‌های زبان*

مهین‌ناز میردهقان
استادیار دانشگاه شهید بهشتی تهران
اعظم جورقانی
کارشناس ارشد زبان‌شناسی

چکیده

اهمیت و جایگاه ویژه زبان فارسی به‌عنوان زبان علمی در منطقه و جهان، نیازمند برنامه‌ریزی و تحقیقات تخصصی در راستای دستیابی به شیوه‌های نوین آموزش زبان فارسی، بویژه به غیرفارسی‌زبانان است. امروزه، در این زمینه، شاهد گرایش بیشتر به سوی خدمات آموزشی تلفیقی (تلفیق شیوه رایانه- مبنای با شیوه‌ی سنتی کلاس- مبنای) با مفهوم کاربرد بیش از یک رسانه در امر آموزش هستیم. بر همین اساس، در این پژوهش، با هدف ارائه‌ی مطالب آموزشی بر مبنای آموزش تلفیقی زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان (با هدف ایران‌شناسی)، به تهیه‌ی مجموعه‌ای مشتمل بر ۱۰ درس جهت آموزش هم‌زمان چهار مهارت اصلی زبان فارسی با شیوه‌ی تلفیقی پرداخته‌ایم. در این راستا، ضمن طراحی دروس مزبور، اعتبار مطالب آموزشی طراحی شده را نیز با بهره‌گیری از پرسشنامه (در نمونه‌ای آماری از ۴۰ نفر)، مورد ارزیابی و تحلیل آماری قرار داده‌ایم، که نتایج آماری حاصل نمایانگر معناداری تناسب دروس طراحی شده در تمامی موارد است.

کلیدواژه‌ها

آموزش هم‌زمان مهارت‌ها، آموزش تلفیقی زبان فارسی، ترکیب آموزش سنتی و الکترونیکی.

* تاریخ دریافت مقاله : ۱۳۹۱/۰۲/۱۸ تاریخ پذیرش نهایی مقاله : ۱۳۹۱/۰۵/۲۵
نشانی پست الکترونیکی نویسنده : m_mirdehghan@sbu.ac.ir

۱- مقدمه

با توجه به سرعت تغییر و پیشرفت در جوامع اطلاعاتی و در نتیجه تحول آموزش از شکل سنتی به سوی آموزش الکترونیکی در این پژوهش، به گنجانیدن سیستم آموزش رایانه‌ای در آموزش اقدام نموده‌ایم که متضمن کسب مهارت‌های اساسی آموزش زبان نیز هست. مهارت‌های اساسی در این چهارچوب شامل هر چهار مهارت "خواندن، صحبت کردن، گوش دادن و نوشتن" است که هر کدام از آن‌ها در جایگاه خود وابسته به عملکرد منظم یکی از حواس چهارگانه است و به‌عنوان مجموعه‌ای در خدمت فراگیری زبان عمل می‌کنند و عدم به‌کارگیری هر کدام، ناکامی در یادگیری و یاددهی در سیستم آموزشی را به دنبال دارد.

رسانه‌های آموزشی را تمامی مواد، وسایل و ابزارهای دانسته‌اند که شرایطی را فراهم می‌آورد که به موجب آن، فراگیری ساده‌تر، سریع‌تر و پایدارتر انجام می‌گیرد (شمسایی، ۱۳۸۲). بدین ترتیب رایانه یکی از این رسانه‌ها به‌شمار می‌رود. ضرورت روی‌آوری به کاربرد رایانه، با توجه به نیاز موجود به منسجم کردن شیوه‌های جدید آموزشی، برنامه‌ریزی مناسب اهداف، آموزش منعطف و تکامل یافته‌تر و توجه به رویکردهای کارآمد و خلاق، در مقابل آموزش ایستا بیش از پیش آشکار می‌شود. با این وجود، سیستم آموزش رایانه‌ای ملزم به گنجانیدن مهارت‌های اساسی آموزش زبان در خود است. عمده‌ی مهارت‌های اساسی در این چارچوب؛ "مهارت‌های خوانداری، گفتاری، شنیداری و نوشتاری" هستند که هر یک در جایگاه خود وابسته به عملکرد منظم یکی از حواس چهارگانه‌اند و به‌عنوان مجموعه‌ای مرتبط، در خدمت فراگیری زبان عمل می‌کنند و عدم به‌کارگیری هر یک موجب ناکامی در امر یادگیری و یاددهی در سیستم آموزشی خواهد شد.

در این ارتباط روش‌های نوین آموزشی، بویژه آموزش مبتنی بر وب^۱ در جهان کنونی از اهمیت بسزایی برخوردار است. آموزش الکترونیکی^۲ را می‌توان رویکردی نوین برای ارائه محیط آموزشی متعامل به روش فراگیر قلمداد کرد که با آسان شدن یادگیری و به‌کارگیری منابع مختلف دیجیتالی، یادگیری افراد را در هر زمان و مکان میسر می‌سازد. تحول اجتناب‌ناپذیر دانش الکترونیکی جهانی و در نتیجه‌ی آن انجام فعالیت‌های آموزشی از طریق وسایل الکترونیکی با بهره‌گیری از انتقال دانش و اطلاعات به شیوه‌ی الکترونیکی سبب گسترش فزاینده‌ی ارتباطات آموزشی - علمی از طریق رایانه و با بهره‌گیری از اینترنت، در گسترش منابع آموزشی در ابعادی جهانی شده است. این نوع آموزش ضمن برخورداری از قابلیت ذخیره‌سازی کلاس‌های درس، یادداشت‌های درسی، جزوه‌ها، اتاق بحث و ... در وب و امکان

^۱ Web based training-WBT

^۲ Electronic-Learning

انعطاف، حذف و جایگزینی آن‌ها، از مختصاتی عمده همانند استقلال مکان و زمان، قابلیت توسعه سریع و از همه مهم‌تر به اشتراک‌گذاشتن دانش و محتوای آموزشی با حداقل هزینه بهره می‌برد. امروزه، در این نوع ارتباط، شاهد گرایش بیشتر به سوی خدمات آموزشی تلفیقی^۳ (تلفیق شیوه رایانه- مینا با شیوه سنتی کلاس- مینا) با مفهوم کاربرد بیش از یک رسانه در آموزش هستیم، که به صورت ترکیبی از فعالیت‌های مبتنی بر وب با موقعیت‌های عملی (سنتی) یا کلاس درس- مینا به کار می‌روند و در ارائه‌ی محتوای آموزشی از امکانات متفاوت همانند متن، ویدئو، صدا، گرافیک و محیط‌های مجازی آزمایشگاهی استفاده می‌کند. این نوع آموزش، شامل تکمیل نیازهای آموزشی یادگیرنده در آموزش حضوری، با استفاده از آموزش الکترونیکی است. علاوه بر مزیت‌های ماهیتی آموزش تلفیقی، در نظر داشتن انقلاب امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در جهان و تقاضای روزافزون آموزش زبان فارسی، ضرورت توجه و بهره‌گیری از این نوع آموزش را در کشورمان بیش از پیش آشکار می‌کند. بر این اساس، در این تحقیق، آموزش همزمان مهارت‌ها^۴ با شیوه آموزش تلفیقی رایانه- مینا^۵ و کلاس- مینا^۶ دنبال شده است. این مهم در این نوشته، با گنجاندن مهارت‌های زبانی همراه با تلفیق شیوه رایانه- مینا با کلاس- مینا در سیستم آموزشی و ارائه نمونه طرح درس مناسب در این حوزه صورت گرفته است، تا از این طریق بتواند با ایجاد تحول و نوآوری در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان در راستای نهادینه کردن روش‌های مناسب و بهبود کیفیت برنامه‌های آموزشی گام بردارد.

شیوه‌ی رایانه- مینا که شامل آموزش مبتنی بر کامپیوتر است با ذخیره‌سازی اطلاعات به شیوه‌ی الکترونیکی؛ همچون لوح فشرده آموزشی، امکان بهره‌وری کاربر را از آن با استفاده از رایانه فراهم می‌کند؛ در حالی که، در شیوه کلاس- مینا، آموزش کلاسی به صورتی است که معلمان و دانش‌آموزان نظرات خویش را به صورت همزمان با حضور در کلاس درس ارائه می‌دهند. در روش کلاس- مینایی، معلم پرسش‌های مطرح با عناوین مورد بحث را پی در پی بیان می‌کند و تنها با حضور می‌توان به طرح مباحث مختلف پرداخت؛ به طوری که، امکانات کلاسی محدود به برگزاری آن کلاس‌ها است. در این نوع آموزش، دانش‌آموزان با روشی خاص کنترل و ارزیابی می‌شوند و آموزش کلاسی بر حسب زمان، فضا و فعالیت‌های معمول کلاسی انجام می‌شود. هر فرآیندی در خلال فعالیت‌های کلاسی، با یک منبع؛ یعنی همان کتاب‌های درسی، امکان‌پذیر می‌شود و بر آن مینا، هر فرد می‌تواند از ایده‌های خویش دفاع کند و یا نظرات مقابل را تأیید یا تکذیب کند.

³ Blended-Learning

⁴ Teaching Integrated skills

⁵ Computer-based training

⁶ Class-based training

تلفیق این دو شیوه با یکدیگر، که در این تحقیق بررسی شده است، به معنای به‌کارگیری رسانه‌های مختلف با هدف آسان شدن فراگیری در امر آموزش و ادغام فنون یا منابع یادگیری است. این رویکرد، زبان‌آموزان را از آموزش رو در رو خارج می‌کند و آموزش غیرحضوری را با بهره‌بردن از رایانه ترکیب می‌کند. به طوری که، بر اساس آن می‌توان با استفاده از علوم فناوری اطلاعات، با استفاده از رسانه‌های الکترونیکی، به شیوه‌ای برتر در آموزش دست یافت.

رهبری‌دوست (۱۳۸۷: ۲۰۱)، با نگاهی به تلفیق آموزش با فناوری، چنین بیان کرده است: "تلفیق آموزش با فناوری، بحث درباره فناوری نیست؛ بلکه پیرامون محتوا و تمرین‌های آموزشی مؤثر و مفید است."

در این‌جا، با نگاهی دوسویه به کاربرد رایانه در آموزش و تلفیق همزمان مهارت‌ها، مشاهده می‌کنیم که این شیوه در مفهوم مرتبط نمودن اطلاعات با یکدیگر و سپس، متمرکز نمودن این رابطه در ذهن با بهره‌گیری از ابزارهای الکترونیکی، همانند رایانه است.

بر این اساس، همراه با تلفیق نظام آموزشی رایانه- مینا و کلاس- مینا و نیز همزمان نمودن مهارت‌ها با یکدیگر در این پژوهش، تلاش می‌شود تا به پرسش‌هایی این چنین، پاسخ داده شود: چگونه می‌توان با بهره‌گیری از آموزش زبان تلفیقی و آموزش همزمان مهارت‌ها، به طور مؤثرتر به آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان پرداخت؟ در ارائه‌ی شیوه‌ی مؤثر آموختن درس، کدام یک از مهارت‌های چهارگانه می‌تواند با کمک رایانه، فرآیند آموزش (یادگیری) زبان فارسی را آسان کند؟ تناسب درس‌های طراحی شده در پژوهش، با فعالیت‌های آغازی، میانی و پایانی چگونه است؟

۲- اهداف

بررسی گنجاندن مهارت‌ها با تلفیق شیوه‌ی رایانه- مینا و کلاس- مینا، در سیستم آموزشی و ارائه‌ی طرح درس مناسب در این زمینه، هدف اصلی پژوهش است. این امر مهم، برای دستیابی به موارد زیر بررسی می‌شود:

- بالابردن سطح آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، از طریق ایجاد تحول و نوآوری در آموزش
- نهادینه کردن روش‌های مناسب حفظ کردن و بهبود کیفیت برنامه‌ی آموزشی
- فراهم کردن شیوه‌های مناسب برای برقراری ارتباط
- درگیر نمودن مهارت‌ها با یکدیگر و همزمان با آن، سرعت دادن به یادگیری، از طریق به کارگیری رایانه
- کنار گذاشتن کتاب‌های ثابت و جایگزین کردن منابع یادگیری پویا و جدید

۳- مروری بر مواد آموزشی موجود

اریسی (۱۳۷۷)، در باب وضعیت آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان در ایران، به دنبال بررسی و مشاهده‌ی مراکز آموزشی زبان فارسی و مطالعه‌ی روش‌های آنان چنین نتیجه‌گیری کرده است که این مراکز، بیشتر به جنبه‌های ظاهری آموزش، توجه کرده‌اند، روش‌های آموزشی را بر پایه‌ی تجربه‌های خود به کار برده‌اند و از روش‌های علمی آموزش زبان، فاصله‌ی بسیاری دارند. بر اساس مشاهده‌های او بیشترین زمان آموزش، به معلم و کتاب‌های درسی اختصاص دارد و زبان‌آموزان، کمتر در فعالیت‌های کلاسی حضور داشته‌اند. به علاوه، موضوعات درسی نیز، بنا به گزارش‌های او، بیشتر متون کلاسیک و ادبی هستند و در استفاده از متون مکالمه‌ای، از سبک‌های نوشتاری استفاده شده است و معلمان، عدم وجود مواد درسی متناسب با نیاز زبان‌آموزان را مشکلی جدی دانسته‌اند. در بسیاری از مراکز آموزش زبان فارسی، دیگر امکانات آزمایشگاهی و سمعی و بصری چندان استفاده نمی‌شود یا دسترسی به آن‌ها امکان‌پذیر نیست.

نگاهی اجمالی به گذشته‌ی آموزش زبان فارسی، به خصوص، آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، نمایانگر کمبودهای فراوان در این زمینه است و همین امر، دلیل توجه فراوان به این موضوع را نشان می‌دهد.

با وجود اقدامات متعدد و شایان توجه، از جمله تهیه و تدوین کتاب‌های مختلف توسط محققان، متأسفانه اغلب آنان (از جمله؛ اشعری: ۱۳۷۳، پورنامداریان: ۱۳۷۳، دارابی و همکاران: ۱۳۷۵، شهیدی: ۱۳۸۴، رادویلسکی: ۱۹۷۴، در میان سایرین)، صرفاً با تأکید بر صورت‌های نوشتاری و دیداری زبان فارسی، آن هم با امکانات محدود کلاسی تدوین شده‌اند؛ در حالی که، به مهارت‌های شنیداری و صحبت کردن، توجه کافی نشده است. در این نوع کتاب‌های آموزشی، هیچ‌گونه انگیزه‌ی قوی برای فراگیری زبان وجود ندارد و زبان‌آموزان به برقراری ارتباطات مختصر در کلاس، بسنده نموده‌اند. در این ارتباط، هنگامی می‌توان مدعی گسترش زبان فارسی از طریق آموزش شد که بتوان تدوین مجموعه‌ای از مواد آموزشی بر اساس چهارچوب همزمان مهارت‌ها، با استفاده از ابزارهای نوین کمک آموزشی را به انجام رساند. متأسفانه عمده‌ی مواد آموزشی موجود، تنها معطوف به یک یا دو مهارت زبانی بوده است یا مبنای آن، استفاده از ابزارهای کلیشه‌ای و بی‌روح کلاسی‌اند.

نتایج تحقیقات مرتبط به آموزش و همراهی با مهارت‌های زبانی در جدول شماره (۱)، به اقتباس از دیوید فرد آر^۷ (۱۳۷۹)، ارائه شده و نمایانگر آن است که افراد بر اساس یافته‌های زیر، مطالب را دریافت می‌دارند.

⁷ Fred R. David

جدول شماره ۱) آموزش در همراهی با مهارت‌های زبانی

٪۲۰	از طریق خواندن
٪۳۰	از طریق دیدن
٪۵۰	از طریق خواندن و دیدن همزمان
٪۸۰	از طریق خواندن و دیدن همزمان، همراه با شرکت در فعالیت‌های کلاسی

جمع‌بندی آمار فوق و تحلیل آن‌ها، نشان می‌دهد اگر زبان‌آموزی صرفاً با استفاده از خواندن متون (مهارت خواندن) صورت پذیرد، تنها به میزان ٪۲۰، به یادگیری کمک می‌کند. این امر از طریق دیدن؛ یعنی با استفاده از تصویرها به میزان ٪۳۰ و با کاربرد همزمان هر دو؛ یعنی، خواندن و دیدن (با استفاده از تصویرها و ابزارهای آموزشی و به همراه خواندن متن‌ها)، به میزان ٪۵۰ می‌رسد؛ با این حال، در صورتی‌که علاوه بر فعالیت‌های فوق، مهارت‌های زبانی دیگر نیز به کار گرفته شوند، کیفیت آموزشی تا سطح ٪۸۰، پیشرفت خواهد کرد.

همچنین در صورت کاربرد آموزش، همراه با وسایل الکترونیکی (رایانه) که موضوع مورد بررسی این پژوهش است، افزایش کیفیت فراگیری تا ٪۳۰، نسبت به روش‌های سنتی امکان‌پذیر می‌شود. این در حالی است که در به‌کارگیری فناوری، بسیاری از موارد، از جمله هزینه‌های آموزشی و زمان فراگیری به حداقل میزان کاهش می‌یابد، (جدول شماره ۲) و این امر، موجب تحولی شگرف خواهد شد و در نتیجه، افزایش انگیزه‌ی زبان‌آموزان را به دنبال دارد.

جدول شماره ۲) تاثیر به‌کارگیری فناوری در کاهش هزینه‌های آموزشی و زمان

٪۴۰	کاهش هزینه‌های آموزشی
٪۳۰	کاهش زمان لازم برای فراگیری

با توجه به کاستی‌های موجود در زمینه‌ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، برپایه‌ی رویکردهای نوین؛ همانند استفاده از رایانه، این تحقیق، به بررسی تهیه مطالب درسی برمبنای شیوه‌ی تلفیقی پرداخته است.

۴- آموزش الکترونیکی

آموزش الکترونیکی، به آن نوع از یادگیری گفته می‌شود که در محیط شبکه و اینترنت به صورت رایانه‌ای به وقوع می‌پیوندد و در ایجاد آن مجموعه‌ای از تکنولوژی‌های چندرسانه‌ای به کار بسته می‌شوند. این شیوه‌ی آموزشی با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و به طور کلی، از طریق نرم‌افزارها، اینترنت یا تلفیقی از این دو صورت می‌گیرد و با تمرکز بر وسیع‌ترین نگرش، از یادگیری آموزش سنتی گذر می‌کند. از فایده‌های یادگیری الکترونیکی، می‌توان این موارد را برشمرد: کاهش هزینه‌ها، افزایش قدرت پاسخگویی، کاهش اضطراب، ایجاد علاقه و انگیزه و دسترسی یکسان و فراوان زبان‌آموزان، به امکانات و مطالب آموزشی.

۵- آموزش تلفیقی، با تکیه بر رویکرد آموزش همزمان مهارت‌ها

با توجه به این‌که محیط‌های آموزشی باید زمینه‌ی شکوفایی استعدادها و ایجاد خلاقیت و ابتکار و فراگیری مداوم را فراهم آورد و به دنبال آن، توسعه وجوه مهارتی بیشتر مورد توجه قرار گیرد، ضروری است که آموزش درس‌ها و اجرای آن، بر اساس علم روز و آخرین دستاوردهای دانش بشری تدوین شود و در این راستا، استفاده از آموزش همزمان مهارت‌ها، با به کارگیری فناوری، اهمیت ویژه‌ای دارد. بی‌شک در زمان حال، برای تداوم بخشی به آموزش و رشد و پیشرفت مهارت‌های زبانی، نمی‌توان استفاده از دستاوردهای نوین علمی را نادیده گرفت. یکی از این دستاوردها، به کارگیری رایانه در راستای یادگیری و یاد دادن است. استفاده از رایانه، موجب سهولت در فهم مطالب پیچیده‌ی درسی می‌شود و نقش آن همواره در بهینه‌سازی و بازدهی بالا، بسیار مؤثر است. در این ارتباط، آموزش تلفیقی مهارت‌ها، شیوه‌ای است که با اتصال مهارت‌ها به یکدیگر، رابطه‌ای معنادار میان آن‌ها برقرار می‌شود و بدین‌صورت زبان‌آموزان به وسیله این شیوه‌ی ارتباطی، درک بهتری از زبان‌آموزی کسب می‌کنند و نارسایی‌های نظام آموزشی با همزمان نمودن مهارت‌ها و به کارگیری رایانه، برطرف خواهد شد. همان‌طور که می‌دانیم آموزش دیداری- شنیداری (سمعی- بصری)، بهترین شیوه متمرکز نمودن جزئیات، در ذهن زبان‌آموزان است؛ با این حال، کوشش برای در نظر گرفتن تمامی جوانب یادگیری؛ یعنی، چهار مهارت اصلی یادگیری زبان نیز از جمله اهداف اصلی هر برنامه درسی است؛ بنابراین، با توجه به این‌که تغییرات ناشی از کاربرد رایانه، تأثیرات بسزایی در روند زندگی و کار افراد داشته است، از تأثیرات آن در آموزش، نباید غافل بود. بویژه گفتنی است که به کارگیری فناوری‌های نوین در این راستا، شیوه‌ای در مقابل روش‌های سنتی آموزش و یادگیری است.

از نکته‌های شایان توجه، در به کارگیری همزمان مهارت‌ها، بهره‌گیری درست و بجا از آن‌ها به همراه راهبردهای دقیق و کمک گرفتن از ابزارهای نوین آموزشی است. یادآوری این مسئله اهمیت زیادی دارد که کاربرد هر نوع مهارت در آموزش، اگر تنها در متن محیط آموزشی اتفاق افتد، سرانجامی جز شکست ندارد. این بدان معناست که همزمان با آموزش مهارت‌ها و در نظر گرفتن اهداف و فعالیت‌ها و نیز توانایی‌های زبان‌آموز، باید بهترین شیوه منسجم نمودن مطالب درسی را مورد بررسی قرار داد و با به کارگیری ابزارهای مختلف، میزان کارایی و بازدهی زبان‌آموزی را افزایش داد و فضای آموزشی را متحول کرد. بر این مبنا، با استفاده از ابزارهای نوین کمک آموزشی (سمعی-بصری) و فناوری رایانه‌ای، بسیاری از کاستی‌های مربوط به آموزش از بین خواهند رفت.

در بحث پیرامون آموزش همزمان مهارت‌ها، باید ارتباطی خاص میان مهارت‌ها، حاصل شود تا هر مهارت با مهارتی دیگر مرتبط گردد. در این مورد، کاربرد همزمان مهارت‌ها از طریق فن‌آوری، در خصوص چهار مهارت "خواندن، شنیدن، گفتن و نوشتن" و تهیه‌ی مطالب درسی با تلاش در گنجاندن مهارت‌های ضروری در سیستم رایانه‌ای، قابل ذکر است.

۶- طراحی درس

شواهد، حاکی از آن است که تاکنون بر اساس چهارچوب نظری آموزش همزمان مهارت‌ها برای آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان، همراه با آموزش تلفیقی رایانه-مبنا و کلاس-مبنا، مطلبی در ایران ارائه نشده است. چنان‌که پیشتر ذکر شد، اغلب تلاش‌های پیشین در تدوین مطالب آموزشی، بر پایه‌ی آموزش کلاسی، با تمرکز بر وسایل آموزشی جزئی و به نوعی بدون بهره‌گیری از ابزارهای نوین آموزشی بوده‌اند.

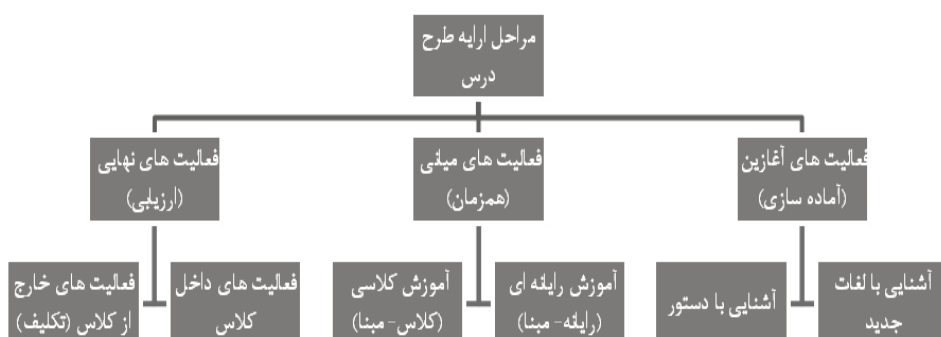
در تهیه مطالب آموزشی، قبل از هر چیز باید به ویژگی‌های زبان‌آموز توجه کرد. زبان‌آموز، در هر مقطع دارای ویژگی‌هایی است؛ آنچه به عنوان خصوصیات فرد یادگیرنده، در نظر گرفته می‌شود عبارتند از: سن، جنس، سطح، زبان مادری و اهداف. علاوه بر موارد بالا، با در نظر گرفتن ابزار، امکانات آموزشی، محدودیت‌های موجود در روند آموزش و با آگاهی از شیوه‌ی یادگیری زبان‌آموز، اقدام به تهیه‌ی مطالب آموزشی می‌کنیم.

در طراحی درس‌ها، لازم است به بررسی انتخاب واحدهای درسی، عنوان واحدها، نحوه انتخاب ساختارها، اطلاعات طرح درس، ساختار کلی واحدهای درسی، مرحله آغازی (پیشین)، مرحله میانی (همزمان) و پایانی (پسین)، پرداخته شود. در نهایت، معلم با ارائه انواع تمرین‌های کلاسی و فعالیت‌هایی که در واحدهای درسی به کار می‌روند، ارزیابی زبان‌آموزان را انجام می‌دهد.

۶-۱- مراحل ارائه‌ی طرح درس

شیوه‌ی آموزش تلفیقی و ساختار درس‌ها به همراه اصول کلی تهیه و تدوین مطالب درسی، با گنجاندن آن‌ها در مطالب آموزشی، در این بخش بررسی شده است. برای ارائه‌ی طرح درس، با توجه به چهار مهارت اصلی "گوش دادن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن" همراه با رایانه، در این پژوهش، مراحل نشان داده شده در نمودار شماره‌ی ۱ در نظر گرفته شده‌اند:

نمودار شماره‌ی (۱) مراحل ارائه‌ی طرح درس‌ها

در تهیه مطالب آموزشی، مرحله‌ی میانی از اهمیت بسزایی برخوردار است و این مرحله بعد از مرحله‌ی آغازی (پیشین) قرار دارد. اهمیت این مرحله در این است که طی آن، زبان‌آموز با توجه به اطلاعات پیشین از مطالب درسی، عملاً وارد یادگیری از طریق رایانه می‌شود. در این مرحله، به خودی خود، شرایطی فراهم می‌شود تا زبان‌آموز بتواند به درک بالایی از آموخته‌ها دست یابد. به دنبال این مرحله، فعالیت‌های پایانی (پسین) قرار می‌گیرند که در پی آن، فرد برای به اجرا در آوردن آموخته‌هایش تمرین می‌کند. زبان‌آموز در خارج از کلاس نیز ترغیب می‌شود تا به ادامه‌ی فعالیت‌ها از طریق رایانه بپردازد و معلم نیز در پیمودن این مراحل به عنوان راهنما و ارزیاب، وارد عمل می‌شود.

در این ارتباط، از میان چهار مهارت اصلی، گوش دادن و صحبت کردن در مرحله نخست و خواندن و نوشتن در مرحله بعد قرار می‌گیرند. مهارت‌های شنیداری و گفتاری، به دلیل سرعت آموزشی متناسب با توانایی فراگیرنده و قابلیت تکرار درس که امکان آن در کلاس وجود ندارد، به وسیله رایانه عملی می‌شوند و بدین وسیله یکی از مشکلات عمده‌ی آموزشی کلاس-محور، یعنی، انتقال یک‌طرفه اطلاعات و یکسان‌شدن الگوی یادگیری زبان‌آموزان قابل پیشگیری است. با توجه به نیاز به تمرین بیشتر در این دو مهارت، لازم است خارج از چهارچوب کلاسی، به تمرین در آن‌ها پرداخته شود. در این مورد، رایانه با استفاده از بانک وسیع اطلاعاتی، می‌تواند بهترین آموزگار به شمار آید و بدین وسیله

تمامی فراگیران قادرند با توجه به نیازها و مهارت‌های خود، نقطه‌ی شروع آموزش، مدت آموزش و همچنین زمان آغاز و پایان آن را به اختیار تعیین کنند و معلم نیز از انجام دادن فعالیت‌های تکراری رها می‌شود و به نقش اصلی خود به‌عنوان راهنما می‌پردازد.

مهارت‌های زبانی دیگر شامل مهارت‌های خواندن و نوشتن، به دلیل این که نیاز به زمان کمتری برای فراگیری دارند، می‌توان آن‌ها را به طور منظم و برنامه‌ریزی شده، در فعالیت‌های کلاسی گنجانده؛ چرا که این دو مهارت احتیاجی به تکرار زیاد در یادگیری و انجام تمرین، حین آموزش ندارند.

بنابراین، آموزش از طریق رایانه، به جهت همراه بودن با صدا و تصویر و ارائه‌ی مدل‌ها و شبیه‌سازی مطالب و همچنین تکرارپذیر بودن، می‌تواند عهده‌دار نیمی از مهارت‌های زبانی باشد و تبیین این نقش‌ها، باعث بهره‌برداری بهینه از این فن‌آوری می‌شود و نیم دیگر آن نیز به صورت حضوری آموزش داده می‌شود که هر چهار مهارت زبانی با هم، در آموزش گنجانده خواهند شد.

۷- شیوه‌ی تهیه‌ی مطالب آموزشی

مطالب آموزشی ارائه‌شده در مجموعه‌ای ۱۰ درسی، تهیه شده و شامل سه بخش است: متون خواندنی، شنیدنی و گفتگوها، که به صورت بافت‌هایی است که زبان‌آموز(با هدف ایران‌شناسی) با آن‌ها مواجه می‌شود و این مطالب در قالب فعالیت‌های آغازی(پیش از مهارت‌های خواندن، شنیدن، گفتگو و نوشتن)، میانی(همزمان با مهارت‌های خواندن، شنیدن، گفتگو و نوشتن) و پایانی(پس از مهارت‌های خواندن، شنیدن، گفتگو و نوشتن)، به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که مهارت‌های زبانی را به‌طور طبیعی و معمول فعال سازند. زمان‌های در نظر گرفته شده به تناسب علاقه‌مندی فراگیری زبان‌آموزان، قابل تغییر است. این تحقیق، توجه استادان و معلمان آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان را به تشویق زبان‌آموزان در انجام فعالیت‌های خارج از کلاس و همچنین به استفاده از رایانه جلب می‌کند و مباحث ارائه‌شده در پایان مطالب، پیشنهادی است که معلم می‌تواند از آن‌ها برای ارزیابی کلاس استفاده کند یا در طول دوره، در صورت لزوم، معادل آن‌ها را با استفاده از خلاقیت خویش به‌کار ببرد، این راهکارها برای ارزیابی میزان توانایی زبان‌آموزان، در آشنایی با مکان‌های تاریخی فارسی‌زبانان و در نتیجه، برقراری ارتباط با آنان است.

۷-۱- چهارچوب ارائه‌ی درس‌ها و شرح آن

هدف این مجموعه آن است که زبان‌آموز، مهارت‌های زبانی "خواندن، شنیدن، گفتگو و نوشتن" را به فراخور نیاز و به‌طور طبیعی به‌کار گیرد. در مجموعه‌ی گردآوری شده، هر درس در قالب سه دسته

فعالیت (آغازی، میانی و پایانی) و هر یک با اهدافی ویژه ارائه می‌شوند. لازم به ذکر است که زمان در نظر گرفته شده برای فعالیت‌های آغازی، ۱۵ دقیقه، فعالیت‌های میانی، ۴۰ دقیقه و فعالیت‌های نهایی، ۳۰ دقیقه است که در مجموع، ۹۰ دقیقه (یک ساعت و نیم) برای هر درس است. فعالیت‌ها در هر درس به گونه‌ای طراحی شده‌اند که با راهنمایی معلم، در پایان تکلیف‌های هر درس، زبان‌آموزان با مهارت‌های چهارگانه (خواندن، شنیدن، گفتگو و نوشتن) مواجه شوند و در نهایت، منجر به تقویت این مهارت‌ها در آنان شود. در فعالیت‌های آغازی، ابتدا دانش پیشین زبان‌آموزان، فعال می‌شود؛ زبان‌آموزان اگر درباره‌ی موضوع درس، دانش پیشین داشته باشند، آن دانش فعال می‌شود و در صورت نداشتن دانش پیشین، در کلاس آن را فعال می‌کنند و برای آن معنا و مفهوم می‌سازند. بدین‌منظور در این مجموعه، با استفاده از تصویرها و ایجاد کردن محیط پرسش و پاسخ، فعال‌سازی دانش پیشین صورت می‌گیرد. لازم است معلم، با ایجاد محیط پرسش و پاسخ، درباره‌ی موضوع متن و با طرح سوال‌های پیشنهاد شده، زبان‌آموزان را ترغیب کند تا از تجربه‌ها و خاطرات گذشته‌ی خود سخن گویند و آمادگی شنیدن متن شنیداری-دیداری که توسط معلم انجام می‌شود و مرور متن خواندنی و درک آن را که از طریق رایانه امکان می‌یابد، در آن‌ها ایجاد کند. این فعالیت‌ها با "آموزش واژه و عبارت" و "آموزش ساختار" همراه است.

در آموزش واژه و عبارت، معلم در میان گفتگوی خود با زبان‌آموزان، واژه‌ها و عبارات کلیدی ناآشنا را در بافتی که از طریق پرسش و پاسخ، قبل از ارائه‌ی متن ایجاد می‌کند، به کار می‌برد. در آموزش، ساختار معلم بدون اشاره‌ی مستقیم به ساختار مورد نظر (مگر آن که بسته به نیاز زبان‌آموزان، لازم بداند که به طور مستقیم الگوی دستوری را توضیح دهد)، آن ساختار را بسیار به کار می‌برد تا زبان‌آموز، از کثرت کاربرد ساختار، در صحبت‌های معلم و متون ارائه شده، به‌صورت طبیعی با کاربرد آن آشنا شود. در این مجموعه، اطلاعاتی در اختیار معلم گذاشته شده است و معلم به فراخور دانش پیشین زبان‌آموزان، درباره‌ی طرح آن‌ها در کلاس تصمیم می‌گیرد.

در فعالیت‌های میانی، هدف آن است که زبان‌آموز، متن را بدون دخالت معلم و از طریق به کارگیری رایانه درک کند و بفهمد. برای این کار، معلم هر بار سوالی را طرح می‌کند و از زبان‌آموزان می‌خواهد که پس از هر بار خواندن متن ارائه شده از طریق رایانه (با توجه به متن)، پاسخ سوال را بیابند و بگویند. همین روند (یعنی ابتدا طرح سوال و سپس خواندن متن) تا پایان سوال‌ها به فراخور زمان و حوصله‌ی کلاس، تکرار می‌شود. این کار باعث می‌شود زبان‌آموز، چند بار متن را هدفمند و با انگیزه بخواند. طرح متن‌های خواندنی بر روی رایانه، باعث می‌شود زبان‌آموز خود را با واژه‌ها و ساختارهای ناآشنا درگیر نکند و حتی در صورت درک نکردن جزئیات، بتواند به سؤال‌ها پاسخ گوید و نگرانی او از ندانستن

معنای یک واژه یا ساختار کاسته شود. سپس، با طرح پرسش‌های جزئی‌تر، تلاش بر آن است که دقت نظر زبان‌آموز، در متن افزایش یابد. معلم به منظور ایجاد انگیزه‌ی بیشتر در زبان‌آموزان، برای پاسخگویی به سوال‌ها تا انتها، آن‌ها را به گروه‌های دو نفره یا چند نفره تقسیم می‌کند تا درباره‌ی پاسخ صحیح پرسش تصمیم بگیرند و در پایان، از طریق نوشتن به وسیله‌ی صفحه کلید، به سوال‌ها پاسخ دهند و در صورت اشتباه بودن پاسخ‌هایشان، بدون نیاز به معلم به طور خودکار، پاسخ‌های صحیح را از طریق رایانه دریافت کنند و سعی کنند تا آن‌ها را اصلاح نمایند.

فعالیت‌های نهایی (فعالیت‌هایی که پس از مهارت ارائه می‌شوند)، دو ویژگی عمده دارند: اول آن‌که زبان‌آموزان را وامی‌دارند تا آن مهارت را به کار ببرند و با افراد ارتباط برقرار کنند؛ یعنی، در فعالیت‌های روزمره‌ی اجتماعی از آن‌چه آموخته‌اند، استفاده کنند. دوم آن‌که مهارتی را که آموخته‌اند برای پرورش مهارت‌های دیگر به کار ببرند. معلم باید زبان‌آموزان را با طرح فعالیت‌های کلاسی راهنمایی کند تا آن‌چه در مراحل قبل آموخته‌اند، برای ایجاد ارتباط با سایر همکلاسی‌ها به کار ببرند و مهارت‌های دیگر را بیاموزند؛ سپس، با طرح فعالیت‌های خارج از کلاس، زبان‌آموزان را تشویق به انجام دادن تحقیق کنند. در واقع، زبان‌آموزان ایجاد ارتباط را (در قالب فعالیت‌های کلاسی) در کلاس تمرین می‌کنند؛ سپس، با تحقیق و جستجو متن‌هایی را در خارج از کلاس (در قالب تکلیف)، تهیه نموده و به تبادل اطلاعات با همکلاسی‌های خود می‌پردازند. در این بخش تکلیف‌هایی ارائه شده است که معلم، با مطرح نمودن سوال‌هایی به فراخور دانش و دریافت‌های زبان‌آموزان، آنان را به جواب دادن تشویق می‌کند. این تکلیف‌ها شامل قسمت‌های متعددی است از جمله: پُر کردن جاهای خالی در متن با واژه‌ها یا جمله‌های داده شده، مواجه شدن با چند پرسش و پاسخ به هم‌ریخته و تشخیص این‌که کدام پرسش مربوط به کدام پاسخ است، خواندن متن و برگرداندن آن به صورت ساده و روان، گفتن معنای واژه‌ای به زبان خود، منظم کردن یک متن با استفاده از جمله‌های به هم ریخته، خواندن یک یا چند متن و تحقیق نمودن راجع به نام آن مکان، ایجاد تغییر دستوری در جمله‌ای یا اعمال نکات دستوری در متن، انجام پرسش و پاسخ به دنبال تحقیق‌های انجام شده، در ارتباط با مکانی خاص.

ده درس برای سطح متوسط با هدف ایران‌شناسی طراحی شده است که هر درس همراه با تصاویر متنوع، مربوط به موضوع درس، پرسش‌های مطرح‌شده و متون خواندنی ارائه شده است و تصویرهای مرتبط به متون خواندن، بر روی صفحه‌ی رایانه به همراه متن مربوط قابل مشاهده است. به‌علاوه در تمامی درس‌ها، نخست زبان‌آموز، با نقشه‌ی ایران مواجه شده و از همان ابتدا با جغرافیا و محل قرار گرفتن استان یا شهری که می‌خواهد راجع به آن بیاموزد آشنا می‌شود. در طراحی درس‌ها سعی شده است برای آشنایی زبان‌آموزان با نقاط و مکان‌های مختلف و متنوع ایران، با انتخاب استان‌های گوناگون،

زبان آموز با فرهنگ‌ها و آداب شهرهای مختلف ایران و همچنین با استان‌های متفاوت، از نظر جغرافیایی و جوی آشنا شود. نمونه‌ای از طرح درس تهیه شده، بر مبنای این تحقیق در پیوست آمده است. در تدوین درس‌ها، سعی شده است تا هم از فارسی معیار گفتاری و هم نوشتاری استفاده شود، به این ترتیب که در فعالیت‌های مربوط به متون شنیداری-دیداری (به شیوه‌ی کلاس-مبنا)، از فارسی معیار گفتاری و در فعالیت‌های مربوط به خواندن و نوشتاری (به شیوه‌ی رایانه - مبنا)، از فارسی معیار نوشتاری استفاده شده است تا زبان‌آموز با هر دو گونه زبان فارسی، بتواند ارتباط برقرار کند.

۷-۲- طبقه‌بندی انواع تکلیف‌ها، در چهار مهارت

جدول شماره ۳) طبقه‌بندی انواع تکلیف‌ها، در چهار مهارت اصلی در مجموعه تهیه شده

مهارت‌ها	نوع تکلیف
گوش دادن	- گوش دادن به گفتگو - گوش دادن و تکرار کردن - گوش دادن و تشخیص واژه‌های جدید
خواندن	- پرکردن جاهای خالی، با واژه‌ها یا جمله‌های داده شده - تشخیص جمله‌های درست از نادرست، با علامت زدن آن - متصل کردن هر پاسخ، به پرسش مربوط به آن - مرتب کردن جمله‌های به هم ریخته در یک متن و بازنویسی آن - خواندن - پاسخ «بله» و «خیر»، به تعدادی از سوال‌ها با توجه به متن - ایجاد تغییر دستوری، در یک متن - دگرگون کردن یک متن و بازنویسی آن، به صورت ساده و روان - یافتن واژه‌های هم معنی، برای برخی از کلمه‌ها
نوشتن	- پرکردن جای خالی - پاسخ دادن مناسب، به پرسش‌ها - تمرین نوشتاری، از طریق صفحه کلید رایانه
صحبت کردن	- انجام گفتگو - پرسش و پاسخ، به دنبال تحقیقات صورت گرفته از یک مکان خاص - سؤال کردن از همکلاسی و نوشتن پاسخ مناسب - نوشتن متن، برای تصویرهای ارائه شده

۸- ارزیابی مطالب درسی

همان‌گونه که گفته شد ارزیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی، بخش مهمی در آموزش به‌شمار می‌رود و در بهبود کیفیت زیرساخت‌های آموزشی نقش بسزایی دارد. به همین منظور، با توجه به شیوه‌ی تلفیقی آموزش زبان فارسی و در راستای اهداف پژوهش، پرسشنامه‌ای بر مبنای مدل ارزیابی تکوینی گیس^۸ (۱۹۸۹) طراحی شد. این پرسش‌نامه را ۴۰ نفر از استادان و صاحب‌نظران آموزش زبان فارسی (نمونه آماری) تکمیل کرده‌اند و در پی پاسخ به سؤال‌ها، به بررسی و تحلیل آماری پرداخته‌اند.

⁸ Geis, GL.

گروه مخاطب، در طراحی درس‌ها، زبان‌آموزانی هستند که در سطح متوسطه و با هدف ایران‌شناسی، مشغول تحصیل در رشته‌ی زبان فارسی هستند. پرسش‌نامه‌ی ذکر شده در چهار بخش، مشتمل بر این موارد تهیه شده است: موضوع اصلی، فعالیت‌های آغازی (شامل فعالیت‌های شنیداری-دیداری، فعالیت‌های میانی شامل فعالیت‌های خواندنی-نوشتنی) و فعالیت‌های نهایی شامل فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی). نمونه‌ای از درس‌های طراحی شده در پیوست ارائه شده است.

۹- تحلیل آماری

در این بخش، داده‌های پرسشنامه‌ای جمع‌آوری شده از نمونه‌ی آماری ۴۰ نفری، مورد تحلیل آماری قرار می‌گیرد. گروه مخاطب، زبان‌آموزانی هستند که در سطح متوسطه، به‌منظور ایران‌شناسی مشغول به تحصیل‌اند و رویکرد آموزشی برای آنان، آموزش همزمان مهارت‌ها همراه با رایانه است. مطالب آموزشی، پس از کدبندی (برای هر گزینه عدد خاصی در نظر گرفته می‌شود؛ به‌عنوان مثال، برای گزینه عالی، عدد ۵ و برای گزینه نامناسب، عدد ۱ در نظر گرفته می‌شود) و پردازش آن در نرم‌افزار "اس پی اس اس" در قالب چهار پرسش پژوهشی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و یافته‌های آن در دو بخش داده‌های توصیفی و آزمون t تک گروهی، در قالب جدول‌هایی ارائه شده است.

پرسش ۱- تناسب طرح درس ارائه‌شده رایانه- مبنای، با موضوع اصلی درس چگونه است؟

جدول شماره ۴) داده‌های توصیفی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنای، با موضوع اصلی درس

گویه	شاخص	عالی		خوب		مناسب		ضعیف		نامناسب		جمع کل	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
امکان بالا بردن میزان یادگیری با شیوه‌ی تلفیقی		۳۰/۰	۱۲	۴۰/۰	۱۶	۱۵/۰	۶	۵/۰	۲	۱۰/۰	۴	۴۰	۱۰۰/۰
میزان ایجاد انگیزه با توجه به نکات فرهنگ و موضوع درس		۳۰/۰	۱۲	۲۲/۵	۹	۱۷/۵	۷	۱۷/۵	۷	۱۲/۵	۵	۴۰	۱۰۰/۰
تناسب ارتباط موضوع انتخاب شده با گروه هدف (ایران‌شناسی)		۲۰/۰	۸	۵۲/۵	۲۱	۷/۵	۳	۱۲/۵	۵	۷/۵	۳	۴۰	۱۰۰/۰
میزان کیفیت و تأثیر تصاویر در انتقال مطالب		۵۲/۵	۲۱	۲۲/۵	۹	۱۵/۰	۶	۷/۵	۳	۲/۵	۱	۴۰	۱۰۰/۰
میزان یکپارچگی ساختار طراحی شده با توجه به مهارت‌های دروس		۳۲/۵	۱۳	۴۲/۵	۱۷	۷/۵	۳	۵/۰	۲	۱۲/۵	۵	۴۰	۱۰۰/۰
میزان تأثیر تصاویر در بالا بردن انگیزه زبان‌آموز		۳۰/۰	۱۶	۴۰/۰	۱۰	۱۵/۰	۱۳	۰/۰	۰	۱۰/۰	۱	۴۰	۱۰۰/۰
لحاظ نمودن تعداد کافی تصاویر برای هر درس		۳۷/۵	۱۵	۲۰/۰	۸	۳۵/۰	۱۴	۲/۵	۱	۵/۰	۲	۴۰	۱۰۰/۰

تهیه مطالب آموزشی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر مبنای رویکرد / ۱۵

جدول شماره ۵) نتایج آزمون t، تک گروهی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با موضوع اصلی درس

شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین نظری = ۳		
				t	df	sig
امکان بالا بردن میزان یادگیری، با شیوهی تلفیقی	۴۰	۳/۷۵	۱/۲۳	۳/۸۴	۳۹	.۰۰۰
میزان ایجاد انگیزه، با توجه به نکات فرهنگی و موضوع درس	۴۰	۳/۴۰	۱/۴۱	۱/۷۹	۳۹	.۰۸۱
تناسب ارتباط موضوع انتخاب شده با گروه هدف (ایران‌شناسی)	۴۰	۳/۶۵	۱/۱۶	۳/۵۲	۳۹	.۰۰۱
میزان کیفیت و تأثیر تصویرها در انتقال مطالب	۴۰	۴/۱۵	۱/۰۹	۳/۸۴	۳۹	.۰۰۰
میزان یکپارچگی ساختار طراحی شده، با توجه به مهارت‌های دروس	۴۰	۳/۷۷	۱/۳۱	۶/۶۱	۳۹	.۰۰۱
میزان تأثیر تصویرها، در بالا بردن انگیزه زبان‌آموز	۴۰	۴/۰۰	۰/۹۸۷	۳/۷۴	۳۹	.۰۰۰
در نظر گرفتن تصویرهای کافی، برای هر درس	۴۰	۳/۸۲	۱/۱۲	۶/۴۰	۳۹	.۰۰۰
تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا، با موضوع اصلی درس	۴۰	۳/۷۹	۰/۴۴۹	۱۱/۱	۳۹	.۰۰۰

داده‌های جدول شماره (۴)، نشان می‌دهد بیشترین تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا، با موضوع اصلی درس در کیفیت و تأثیر تصویرها جهت انتقال مطالب (با میانگین ۴/۱۵) و بعد از آن در تأثیر تصویرها، در بالا بردن انگیزه زبان‌آموز است (با میانگین ۴/۰۰). جدول شماره (۵) نیز نشان می‌دهد که با توجه به این که مقدار t در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ ، در درجه ۳۹ df: در کلیه موارد (به جزء در ایجاد انگیزه با توجه به نکات فرهنگی و موضوع درس) معنادار است؛ بنابراین، تفاوت معناداری بین میانگین نظری و تجربی وجود دارد و در نتیجه میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با موضوع اصلی درس در تمام موارد (مگر در ایجاد انگیزه، با توجه به نکته‌های فرهنگی و موضوع درس)، بالاتر از سطح مناسب (متوسط) است. با توجه به این که، مقدار t در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ ، در ایجاد انگیزه، با توجه به نکات فرهنگی و موضوع درس معنادار نبوده؛ پس، تفاوت معناداری بین میانگین نظری و تجربی وجود ندارد؛ در نتیجه، این مورد در سطح مناسب (متوسط) تلقی می‌گردد (sig=۰/۰۸۱).

پرسش ۲- تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با فعالیت‌های آغازی (شنیداری-دیداری)، چگونه است؟

جدول شماره ۶) داده‌های توصیفی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا، با فعالیت‌های آغازی (شنیداری-دیداری)

گویه	شاخص		عالی		خوب		مناسب		ضعیف		نامناسب		جمع کل	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
چگونگی آمادگی زبان‌آموزان در فعالیت‌های آغازین	۴۷/۵	۱۹	۱۷/۵	۷	۱۲/۵	۵	۱۲/۵	۵	۱۵/۰	۶	۷/۵	۳	۴۰	۱۰۰/۰
میزان تناسب واژگان با متون ارائه شده	۳۷/۵	۱۵	۳۰/۰	۱۲	۲۵/۰	۱۰	۲۵/۰	۱۰	۵/۰	۲	۷/۵	۳	۴۰	۱۰۰/۰
میزان ارتباط ساختار با درس ارائه شده	۳۷/۵	۱۵	۳۰/۰	۱۲	۲۵/۰	۱۰	۲۵/۰	۱۰	۵/۰	۲	۲/۵	۱	۴۰	۱۰۰/۰
تناسب متون شنیداری مواد آموزشی با سطح مخاطبین	۴۵/۰	۱۸	۱۲/۵	۵	۲۲/۵	۹	۲۲/۵	۹	۵/۰	۲	۱۵/۰	۶	۴۰	۱۰۰/۰

جدول شماره ۷) نتایج آزمون t تک گروهی، در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با فعالیت‌های آغازی (شنیداری-دیداری)

گویه	شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین نظری = ۳		
					t	df	sig
چگونگی آمادگی زبان‌آموزان در فعالیت‌های آغازین	۴۰	۳/۸۲	۱/۳۷	۳/۷۹	۳۹	۰/۰۰۱	
میزان تناسب واژگان با متون ارائه شده	۴۰	۳/۹۰	۱/۲۱	۴/۶۸	۳۹	۰/۰۰۰	
میزان ارتباط ساختار با درس ارائه شده	۴۰	۳/۹۵	۱/۰۳	۵/۷۹	۳۹	۰/۰۰۰	
تناسب متون شنیداری مواد آموزشی با سطح مخاطبین	۴۰	۳/۶۷	۱/۴۷	۲/۸۹	۳۹	۰/۰۰۶	
تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با فعالیت‌های آغازین (شنیداری-دیداری)	۴۰	۳/۸۳	۰/۶۹۴	۷/۶۲	۳۹	۰/۰۰۰	

داده‌های جدول شماره (۶)، نشان می‌دهد بیشترین تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با فعالیت‌های آغازی شنیداری-دیداری، در ارتباط درس با درس ارائه شده (با میانگین ۳/۹۵) و بعد از آن در تناسب با واژگان متون ارائه شده است با میانگین ۳/۹۰. همچنین جدول شماره (۷)، نشان می‌دهد با توجه به اینکه مقدار t در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ ، در درجه df: ۳۹ در همه موارد معنادار است؛ بنابراین، تفاوت معناداری بین میانگین نظری و تجربی وجود دارد و در نتیجه، میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا با فعالیت‌های آغازی شنیداری-دیداری، در تمام موارد بیشتر از سطح مناسب (متوسط) است. پرسش ۳- تناسب طرح درس ارائه شده رایانه-مبنا، با فعالیت‌های میانی (خواندنی-نوشتنی) چگونه است؟

تهیه مطالب آموزشی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان بر مبنای رویکرد / ۱۷

جدول شماره ۸) داده‌های توصیفی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های میانی (خواندنی- نوشتنی)

گویه	شاخص	عالی		خوب		مناسب		ضعیف		نامناسب		جمع کل	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
میزان ارائه مطالب خواندن و نوشتن در رایانه		۳۲/۵	۱۳	۴۰/۰	۱۶	۱۵/۰	۶	۵/۰	۲	۷/۵	۳	۴۰	۱۰۰/۰
تناسب انتخاب مهارت‌های خواندن و نوشتن در بخش میانی		۳۵/۰	۱۴	۴۰/۰	۱۶	۱۵/۰	۶	۵/۰	۲	۵/۰	۲	۴۰	۱۰۰/۰
میزان ارتباط متن با عنوان درس ارائه شده		۴۷/۵	۱۹	۳۰/۰	۱۲	۱۷/۵	۷	۵/۰	۲	۰/۰	۰	۴۰	۱۰۰/۰

جدول شماره ۹) نتایج آزمون t تک گروهی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا، با فعالیت‌آغازی (شنیداری - دیداری)

گویه	شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین نظری = ۳		
					t	df	sig
میزان ارائه مطالب خواندن و نوشتن در رایانه		۴۰	۳/۸۵	۱/۱۶	۴/۶۰	۳۹	.۰۰۰
تناسب انتخاب مهارت‌های خواندن و نوشتن در بخش میانی		۴۰	۳/۹۵	۱/۰۸	۵/۵۳	۳۹	.۰۰۰
میزان ارتباط متن با عنوان درس ارائه شده		۴۰	۴/۲۰	۰/۹۱۱	۸/۳۲	۳۹	.۰۰۰
تناسب طرح درس ارائه شده رایانه - مینا با فعالیت‌های میانی (خواندنی - نوشتنی)		۴۰	۴/۰۰	۰/۶۲۷	۱۰/۰۸	۳۹	.۰۰۰

داده‌های جدول شماره (۹)، نشان می‌دهد که بیشترین تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های میانی (خواندنی- نوشتنی)، در ارتباط متن با عنوان درس ارائه شده (با میانگین ۴/۲۰) است و تناسب انتخاب مهارت‌های خواندن و نوشتن در بخش میانی (با میانگین ۳/۹۵) و ارائه مطالب خواندن و نوشتن در رایانه (با میانگین ۳/۸۵)، به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارد. در جدول شماره (۹) نیز می‌بینیم با توجه به این که مقدار t در سطح $\alpha = 0/05$ در درجه $df: 39$ در تمام موارد معنادار است؛ پس، تفاوت زیادی بین میانگین نظری و تجربی وجود دارد و در نتیجه، میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های میانی (خواندنی- نوشتنی)، در تمام موارد بیشتر از سطح مناسب (متوسط) است. پرسش ۴- تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های نهایی (درون کلاسی- برون کلاسی)، چگونه است؟

۱۸ / پژوهش نامی آموزش زبان فارسی به خیر فارسی زبانان، فصلنامه، سال اول، شماره اول، پاییز ۱۳۹۱

جدول شماره ۱۰) داده‌های توصیفی در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های نهایی (ارزشیابی فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی)

گویه	شاخص		عالی		خوب		مناسب		ضعیف		نامناسب		جمع کل	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
چگونگی ارزشیابی مطالب درسی با توجه به انجام فعالیت‌ها (درون کلاسی و برون کلاسی)	۱۵	۳۷/۵	۹	۲۲/۵	۹	۲۲/۵	۹	۲۲/۵	۲	۵/۰	۵	۱۲/۵	۴۰	۱۰۰/۰
میزان ارتباط فعالیت‌های پسین با موضوع درس	۱۱	۲۷/۵	۹	۲۲/۵	۱۰	۲۵/۰	۳	۷/۵	۷	۱۷/۵	۴۰	۱۰۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰
میزان سنخیت تمرین‌ها با متون	۲۰	۵۰/۰	۱۴	۳۵/۵	۴	۱۰/۰	۱	۲/۵	۱	۲/۵	۴۰	۱۰۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰
میزان همزمانی مهارت‌ها (خواندن، نوشتن، گفتن) در نوع تکالیف	۱۲	۳۰/۰	۸	۲۰/۰	۴	۱۰/۰	۵	۱۲/۵	۱۱	۲۷/۵	۴۰	۱۰۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰
میزان تأثیر تکالیف در تقویت مهارت‌های زبانی	۱۰	۲۵/۰	۱۵	۳۷/۵	۵	۱۲/۵	۷	۱۷/۵	۳	۷/۵	۴۰	۱۰۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰
میزان ارزیابی مهارت‌های زبانی (خواندن، نوشتن، گفتن)	۱۲	۳۰/۰	۱۲	۳۰/۰	۱۱	۲۷/۵	۱	۲/۵	۴	۱۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰	۴۰	۱۰۰/۰

جدول شماره ۱۱) نتایج آزمون t تک گروهی، در مورد میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های نهایی (ارزشیابی فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی)

گویه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین نظری = ۳		
				t	df	sig
چگونگی ارزشیابی مطالب درسی با توجه به انجام فعالیت‌ها (درون کلاسی و برون کلاسی)	۴۰	۳/۶۷	۱/۳۶	۳/۱۲	۳۹	۰/۰۰۳
میزان ارتباط فعالیت‌های پسین با موضوع درس	۴۰	۳/۳۵	۱/۴۲	۱/۵۵	۳۹	۰/۱۲۸
میزان سنخیت تمرین‌ها با متون	۴۰	۴/۲۷	۰/۹۳۳	۸/۶۴	۳۹	۰/۰۰۰
میزان همزمانی مهارت‌ها (خواندن، نوشتن، گفتن) در نوع تکالیف	۴۰	۳/۱۲	۱/۶۳	۰/۴۸۳	۳۹	۰/۶۳۲
میزان تأثیر تکالیف در تقویت مهارت‌های زبانی	۴۰	۳/۵۵	۱/۲۵	۲/۷۶	۳۹	۰/۰۰۹
میزان ارزیابی مهارت‌های زبانی (خواندن، نوشتن، گفتن)	۴۰	۳/۶۷	۱/۲۲	۳/۴۷	۳۹	۰/۰۰۱

داده‌های جدول شماره (۱۱)، نشان می‌دهد که بیشترین تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های نهایی (ارزشیابی فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی)، در سنخیت تمرین‌ها با متون (با میانگین ۴/۲۷) و بعد از آن به طور مشترک در چگونگی ارزشیابی مطالب درسی، با توجه به انجام فعالیت‌ها (درون کلاسی و برون کلاسی) و میزان ارزیابی مهارت‌های زبانی (خواندن، نوشتن، گفتن)، هر دوی این مهارت‌ها، با میانگین ۳/۶۷ است. از داده‌های جدول شماره (۱۱)، این نتیجه به دست می‌آید که با توجه به مقدار t در سطح $\alpha = 0/05$ در درجه $df: 39$ در همه‌ی موارد (به جز در ارتباط فعالیت‌های پسین)، با موضوع درس و همزمانی مهارت‌ها (خواندن، نوشتن، گفتن)، در نوع تکالیف معنادار است؛ بنابراین، تفاوت معناداری بین میانگین نظری و تجربی وجود دارد و در نتیجه، میزان تناسب طرح درس ارائه شده رایانه- مینا با فعالیت‌های نهایی (ارزشیابی فعالیت‌های درون کلاسی و برون کلاسی)، در تمام موارد مگر در ایجاد انگیزه، با توجه به نکات فرهنگی و موضوع درس)، بیشتر از سطح مناسب (متوسط) است، با توجه به این که، مقدار t در سطح $\alpha = 0/05$ ، در ارتباط فعالیت‌های پسین با موضوع درس و همزمانی مهارت‌ها (خواندن، نوشتن، گفتن)، در نوع تکالیف معنادار نبوده است؛ پس، تفاوت معناداری بین میانگین نظری و تجربی وجود ندارد و در نتیجه این دو مورد، در سطح مناسب (متوسط) هستند (به ترتیب $sig = 0/632$ و $sig = 0/128$).

۱۰- نتیجه‌گیری

این تحقیق که بویژه با هدف ارتقاء بیش از پیش آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، از طریق ایجاد تحول و نوآوری در آموزش به انجام رسیده است، در راستای حصول اهداف و در پاسخ به پرسش‌های ارائه شده، به بیان راهکارهایی در راستای کارآمدسازی این سامانه پرداخته است. در این تحقیق، با مشخص کردن اهداف آموزش زبان و سنجیدن نیاز زبان‌آموزان و همچنین با تکیه بر اصول برنامه آموزشی زبان فارسی و معرفی رهیافت نوین آموزش تلفیقی، پیشنهادهایی کاربردی در بالا بردن سطح کارایی و کیفیت آموزش زبان فارسی ارائه شد.

به طور کلی، این تحقیق در راستای پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش، ابتدا برای تحقیق، دورنمای تهیه و تدوین مطالب آموزشی برای آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (متوسطه با هدف ایران‌شناسی)، بر پایه‌ی نظری آموزش همزمان مهارت‌ها، این رویکرد را بررسی می‌کند؛ سپس، با استفاده از وسایل و امکانات آموزشی، برای ارائه‌ی دو نوع از مهارت‌های مذکور، به شیوه‌ی تلفیقی آموزش زبان پرداخته است و جهت دستیابی به هدف، به گنجانیدن این دو نوع مهارت (خواندن و نوشتن)، در رایانه می‌پردازد.

مطالب آموزشی تدوین شده برای یک دوره‌ی ۱۰ هفته‌ای، هفته‌ای ۱ جلسه و هر جلسه ۹۰ دقیقه برای سطح متوسط با هدف ایران‌شناسی، برنامه‌ریزی شده است. متون خواندنی، شنیدنی و گفتگوها متناسب با هدف و سطح فارسی‌آموزان در قالب فعالیت‌های مرحله‌ای ارائه می‌گردد؛ و مهارت‌های دریافتی (شنیدن و گفتگو) و تولیدی (نوشتن و خواندن) زبان‌آموز، با تکالیف مربوط تقویت خواهد شد، که در قالب سه گونه فعالیت‌آغازی، میانی و پایانی ارائه شده است. در فعالیت‌های آغازی و با خلق محیط پرسش و پاسخ، دانش پیشین زبان‌آموزان فعال می‌شود. آموزش واژه و عبارت و ساختار نیز در این مرحله مطرح می‌شود. در فعالیت‌های میانی با ارائه‌ی دو نوع فعالیت (خواندن و نوشتن)، از طریق رایانه، زبان‌آموز این فرصت را می‌یابد که از طریق رایانه، بدون نیاز به معلم، شروع به خواندن متون کند و به پرسش‌های مطرح شده در انتهای هر متن، از طریق مهارت نوشتاری پاسخ دهد. در فعالیت‌های نهایی، با ارائه‌ی دو نوع فعالیت، اعم از فعالیت‌های کلاسی و خارج از کلاس، زبان‌آموز این فرصت را می‌یابد که آن‌چه را آموخته برای ایجاد ارتباط به کار برد و برقراری ارتباط را در کلاس تمرین کند؛ سپس، آن را در خارج از کلاس نیز مورد آزمایش قرار دهد.

به دنبال آن، فعالیت‌ها و مطالب تهیه‌شده برای آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان (متوسطه با هدف ایران‌شناسی)، بر مبنای آموزش همزمان مهارت‌ها و رویکرد تلفیقی آموزش زبان، و به منظور پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش، با توجه به مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، مورد آزمایش قرار گرفت. نتیجه‌های این بررسی، نشان می‌دهد که در تمامی موارد اعم از فعالیت‌های آغازی، میانی و پایانی، میزان تناسب طرح درس ارائه شده‌ی رایانه- مبنای و کلاس- مبنای، بیشتر از سطح مناسب (متوسط) است. بر این اساس، طراحی درس‌ها برای غیرفارسی‌زبانان، با در نظر گرفتن آموزش مهارت‌های چهارگانه‌ی خواندنی، شنیدنی، گفتنی و نوشتنی، به شیوه‌ای که زبان‌آموز، هم با روش کلاسی و هم با روش رایانه‌ای و در قالب فعالیت‌های آغازی، میانی و پایانی به زبان‌آموزی بپردازد، راهکاری کارآمد در آموزش است.

کتاب‌نامه:

- شمسایی، ابراهیم، ۱۳۸۲. *تجهیزات آموزشی و آموزش‌گری*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- فردآر، دیوید. ۱۳۷۹. *مدیریت استراتژیک*، مترجمان: علی پارساییان، محمد اعرابی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- اریسی، مهدی. ۱۳۷۷. وضعیت آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان در ایران، *نامه پارسی*، سال سوم، شماره ۴، صص ۱۵۱-۱۹۸.
- رهبری‌دوست، پرور. ۱۳۸۷. اثر کاربرد فناوری در آموزش زبان، *مجموعه‌ی مقالات سمینار آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان*، تهران: کنون زبان ایران. صص. ۲۰۱-۲۱۸.
- Geis, GL.1987. Formative evaluation: Developmental testing and expert review. *Performance and Instruction*,26:1-8.

پیوست: نمونه‌ی طرح درس

درس دوم: همدان پایتخت تاریخ و تمدن ایران

فعالیت‌های آغازین

تصویر ۱. نقشه ایران (تصویر برگرفته از گوگل)

۱- به سوال‌های زیر پاسخ دهید:

- همدان در کدام قسمت ایران قرار گرفته است؟ در نقشه ایران مشخص کنید.
- آیا می‌دانید اولین پایتخت ایران کجا بود؟
- آیا تاکنون به این شهر سفر کرده‌اید؟

۲- آموزش واژه‌های جدید

بنای تاریخی: ساختمان‌هایی که در دوره‌های بسیار قدیم ساخته شده‌اند.
مورخ: کسی که تاریخ را می‌نویسد و در زمینه‌ی مسائل تاریخی تحقیق می‌کند.
نابغه: کسی که کارهای فکری و ذهنی زیادی انجام می‌دهد.
زمره: مجموعه

اطبّا: (جمع طبیب)، پزشکان

چشم از جهان فرو بست: مرد، در گذشت

۳- آموزش دستور: مفرد و جمع

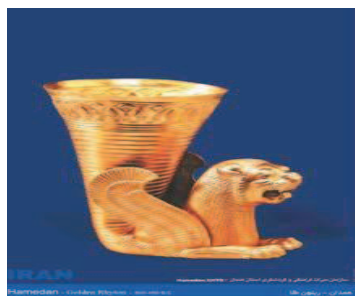
صورت مفرد کلمات مقابل را بنویسید

مشاهیر
اطبّا
فلاسفه
اشارات

فعالیت‌های میانی

همدان و آثار باستانی آن (متن خواندنی - نوشتنی)

همدان: استان همدان، در غرب ایران واقع است. شهر همدان، در دامنه‌ی شرقی کوه الوند قرار دارد و یکی از پنج شهر تاریخی-فرهنگی ایران، شناخته شده است که زیبایی‌های فراوان آن، وصف شدنی نیست. شهر همدان، مرکز استان و شهرستان همدان است و در ۳۶۰ کیلومتری جنوب غرب تهران و در ارتفاع ۱۸۰۰ متری از سطح دریا، قرار دارد. مهم‌ترین آثار آن عبارتند از: مقبره‌ی بابا طاهرعریان، آرامگاه ابوعلی سینا، بنای تاریخی گنج نامه، غارعلی صدر، بنای تاریخی برج قربان، سنگ شیر، حمام حاج‌تراب، بازمانده‌ی بنای تاریخی هگمتانه و گنبد تاریخی علویان. هرودوت، مورخ یونانی، نام همدان را، اکباتان، ثبت کرده است و بنای این شهر را به داباکو، رئیس سلسله مادها، نسبت داده است. هخامنشیان نیز، همدان باستان را به نام هگمتانه (به معنی محل اجتماع) و برای پایتخت تابستانی خود برگزیده بودند. جایگاه همدان در تاریخ ایران، به عنوان اولین پایتخت نخستین تشکیلات حکومتی ایران و به منزله‌ی صفحه اول تاریخ ایران، بسیار مهم و با ارزش است.

متن خواندنی: آثار باستانی (تصویر برگرفته از گوگل)

۴- با توجه به متن بالا، پاسخ‌های مناسب در جاهای خالی قرار دهید:

هرودوت مورخ یونانی، نام همدان را

همدان پایتخت تابستانی.....

بنای شهر همدان را بهنسبت داده‌اند.

فعالیت‌های پس از خواندن متن

۵- با توجه به کلمه‌های داده شده، جاهای خالی را پر کنید و سپس، به سوال‌های زیر پاسخ دهید:

(همدان - قرار - غار آبی - مطبوع - است)

فعالیت‌های پسین

غار علی‌صدر:

غار علی‌صدر، بزرگترین قابل قایقرانی، در جهان است. این غار در روستای، از توابع شهرستان کبودرآهنگ، در ۷۵ کیلومتری، مرکز استان همدان است، و از سال ۱۳۴۶ مورد بازدید گردشگران گرفته است. داخل غار، دارای هوایی مطلوب و است. آن‌جا بسیار آرام و ساکت است. امکان قایقرانی و غارنوردی و پیاده روی در آن، بسیار جالب و شگفت‌انگیز و آرام‌بخش است.

فعالیت‌های کلاسی

۶- برای بند زیر کدام عنوان را برمی‌گزینید؟

گنج‌نامه، در یکی از دامنه‌های کوهستان الوند، در انتهای دره‌ی با صفای عباس‌آباد و به فاصله‌ی ۵ کیلومتری جنوب غربی همدان، قرار گرفته است، که در آن سنگ‌نوشته‌ای مشتمل بر پیام‌های داریوش و پسرش خشایارشا (دو تن از پادشاهان هخامنشی)، به یادگار مانده است.

الف- همدان شهر باستانی

ب- شاهان هخامنشی

ج- کتیبه‌های گنج‌نامه

د- داریوش و خشایار شاه

فعالیت‌های خارج از کلاس

۷- متن زیر را بخوانید و معنی کلمه‌های ناآشنا را در واژه‌نامه‌ی خود پیدا کنید:

زبان و گویش:

در استان همدان، به علت حضور اقوام مختلف و همجواری با استان‌هایی، با زبان‌ها و گویش‌های مختلف عمدتاً چهار لهجه‌ی کردی، ترکی، فارسی و لری تکلم می‌شود. به دلیل پراکندگی اقوام، در سطح استان، در نواحی مختلف به یک یا دو زبان صحبت می‌کنند.

۸- تصویر زیر مربوط به لاله‌جین، در استان همدان است. درباره‌ی آن تحقیق کنید و متن کوتاهی در این باره بنویسید؛ سپس، برای همکلاسی‌های خود بخوانید.

لاله‌جین (تصویر برگرفته از گوگل)